

STUDIJE ANGLISTIKE U REFORMISANOJ UNIVERZITETSKOJ NASTAVI¹

Sažetak: Nastava stranih jezika i književnosti na univerzitetском nivou podrazumeva ne samo sticanje određenih jezičkih veština, već i sticanje teorijskih znanja kako iz oblasti anglistike, tako iz lingvistike i teorije književnosti uopšte. Proporcija između ove dve vrste kurseva jedan je od bitnih faktora za organizaciju nastave stranih jezika, pa i za postizanje odgovarajućih rezultata – osposobljenosti diplomiranih studenata. Najnovija reforma univerzitetске nastave (u skladu sa principima *Bolonjske deklaracije*) ponovo je postavila u fokus temu organizacije i strukturiranja nastave na grupama za strane filologije, pa i na grupama za anglistiku. U ovom radu će se, stoga, prvo razmotriti pojedini elementi bitni za organizovanje teorijskih jezičkih kurseva na studijama anglistike (na primer pedagoška gramatika i izbor jezičkog modela, specijalni kursevi, kontinuirano ocenjivanje), a zatim i pojedini rezultati empirijskog istraživanja u okviru projekta *Uloga studenata u reformi visokog obrazovanja* koje je od 2006. do 2010. godine sprovedeno na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu.

Ključne reči: engleski jezik, reforma obrazovanja, studentska evaluacija, teorijska gramatika, univerzitetска nastava

Uvod

Značaj učenja stranog jezika na dodiplomskom univerzitetском nivou nije potrebno posebno obrazlagati; pošto se strani jezik na tom nivou može studirati na matičnoj studijskoj grupi ili se učiti kao strani jezik po izboru na nematičnim grupama, ovom prilikom usredsredićemo se na studije stranog jezika uopšte, posebno engleskog, na matičnoj studijskoj grupi. Dobro je poznato da dodiplomske studije stranog jezika podrazumevaju kako sticanje teorijskih znanja, tako i usavršavanje jezičkih veština (poput konverzacije, razumevanja teksta, pisanja); u ovom radu bavićemo se komponentama nastavnog procesa koje su povezane sa sticanjem teorijskog znanja, odnosno postavkama o tome kako najbolje ostvariti ciljeve teorijskih jezičkih kurseva. Osim toga, u drugom delu rada prikazaće se deo rezultata empirijskog istraživanja sprovedenog od 2006. do 2010. godine na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu u okviru naučnog projekta *Uloga studenata u re-*

¹ Rad je urađen u okviru projekta *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije (broj projekta 178002).

formi visokog obrazovanja (taj projekat je finansiralo Ministarstvo nauke Republike Srbije) (Vuksanović, Novakov i Stojšin 2008, Novakov 2006, Novakov 2008). Na taj način moći će se uporediti teorijske postavke o reformisanju organizacije teorijske nastave s jedne strane, i procene studenata o uspešnosti te reforme s druge.

Reforma visokoškolske nastave

Ukoliko bi trebalo izdvojiti nekoliko ključnih novina koje su uvedene poslednjom reformom, to bi bili jednosemestralni kursevi, kontinuirano ocenjivanje i veće učešće studenata u nastavi i organizaciji nastave, odnosno interaktivna nastava. Kao što je poznato, dvosemestralni (pa i duži) kursevi postali su jednosemestralni, što je zahtevalo da se pronađe prava mera u osmišljavanju novih kurseva ili skraćivanje starih kurseva i njihovu podelu na dva jednosemestralna kursa, tako da gradivo ne bude preobimno. Kada se radi o teorijskoj gramatici, na Odseku za anglistiku u Novom Sadu su se takvi kursevi obično formirali po nivoima jezičke analize (na primer, fonetika, morfosintaksa, sintaksa, leksikologija, pragmatika), a formirani su i specijalni kursevi poput kontrastivnog pristupa proučavanju glagolskih kategorija. Dvosemestralni kurs Uvod u studije engleskog jezika podeljen je na dva jednosemestralna kursa: na istoimenu kurs i na kurs Uvod u lingvistiku, pri čemu se tokom prvog kursa u stvari obrađuje kratak razvoj engleskog jezika i nivoi lingvističke analize, a u drugom odlike i podele jezika, grane lingvistike, odn. jezika i društva i slično. Da bi se realizovalo kontinuirano ocenjivanje, uvedeni su testovi sredinom semestra, studentske prezentacije i seminarski radovi, uz već postojeće pismene i usmene ispite. Konačno, studentima je kroz anonimnu evaluaciju omogućeno da ocene bitne komponente svih kurseva (sadržaj, način rada, rad nastavnika i saradnika). Iz dosadašnjeg neposrednog iskustva stiže se utisak da studenti još uvek nisu u potpunosti prihvatili predispitne obaveze u okviru kontinuiranog ocenjivanja, pa ne izlaze svi na test sredinom semestra, što kasnije moraju da nadoknade naknadnim polaganjem ili izvlačenjem dodatnih pitanja na usmenom ispitu. Isto tako, svi studenti u potpunosti ne koriste ni prezentacije da sprovedu sopstveno istraživanje manjeg obima i ispolje kreativnost, već često samo pripreme onoliko koliko je neophodno za osnovnu prezentaciju. Ovakve utiske iz prakse potvrđuju i rezultati pomenutog empirijskog istraživanja.

Kada se radi o teorijskoj gramatici, prilikom svih ovih izmena trebalo je uzeti u obzir još neke elemente, kao što je, na primer, jezički model koji se koristi, odnosno nivo apstraktnosti teorije koji se podrazumeva u datom modelu. Naime, gramatika stranog jezika, u ovom slučaju engleskog, može biti prvenstveno deskriptivna, pedagoška koja opisuje standardne oblike i strukture engleskog jezika, pri čemu je stručna terminologija korišćena prilikom opisa u znatnoj meri već poznata studentima, pa se učenje zaista svodi na učenje o jeziku, a ne i na učenje teorijskog modela. Utisak je da većina studenata iskazuje afinitet prema takvoj, praktičnoj gramatici nego prema apstraktnijim pristupima koji podrazumevaju i

eksplanatornost. Međutim, kao što je već pomenuto, akademske studije i na do-diplomskom, a posebno na poslediplomskom nivou, zahtevaju i teorijska znanja, pa studenti treba da se upoznaju sa osnovama opšte lingvistike, a posebno sa aktuelnim sintaksičkim modelima koji se primenjuju u oblasti anglistike, odnosno sa generativnom sintaksom, kao i sa kognitivnim pristupom proučavanju jezika.

Studentska evaluacija reforme visokoškolskog obrazovanja

Kao što je već pomenuto u uvodu, od 2006. do 2010. godine na tri studijske grupe Filozofskog fakulteta u Novom Sadu (na grupama za sociologiju, psihologiju i anglistiku) realizovan je naučni projekat u okviru kojeg se longitudinalno proučavalo mišljenje studenata o aktuelnoj reformi visokoškolskog obrazovanja koja je podrazumevala usaglašavanje sa smernicama iz *Bolonjske deklaracije* (1999). Pomenuta tri odseka odabrana su zato što su tada bili u različitim fazama reformisanja nastave: Odsek za anglistiku je bio među prvim odsecima na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu koji je počeo uvođenje reformi u nastavni plan i program (još školske 2003/2004. godine), a odseci za sociologiju i psihologiju su to započeli nešto kasnije, pa je upoređivanje studentske evaluacije na ta tri odseka moglo da ukaže na dobre i eventualne loše strane nove koncepcije nastave. Empirijsko istraživanje osmišljeno je tako da jedna generacija studenata popunjava isti upitnik na kraju svake školske godine, od prve do četvrte, čime se može steći uvid u eventualne promene njihovih stavova o efektima reforme obrazovanja. Upitnik je u prvom delu sadržao pitanja o ispitanicima i njihovom materijalnom statusu, a u narednim delovima pitanja o izboru studijske grupe, uslovima studiranja, informisanosti studenata, nastavi i ispitima, reformi obrazovanja, izbornim kursevima.

U ovom radu prikazaće se rezultati koji se odnose na generaciju koja je kurseve prve godine na Odseku za anglistiku pohađala školske 2005/2006. godine, a upitnik je popunjavala na kraju te školske godine, u maju 2006. godine. Tom prilikom, upitnik je popunjavalo 75 studenata anglistike; pošto u nekim slučajevima nisu svi ispitanici odgovorili na sva pitanja, broj ispitanika u statističkoj obradi iznosi 74 ili 75. Rezultati empirijskog istraživanja biće prikazani tabelarno, u okviru nekoliko skupova pitanja koji se kreću od opštih podataka o uzorku, odnosno ispitanicima, do konkretnih pitanja o pojedinim vidovima reforme univerzitetskog obrazovanja.

Prvi skup pitanja odnosi se na opšte podatke o ispitanicima:

Tabela 1. Pol ispitanika

Pol	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
Muški	15	20,0
Ženski	59	78,7
Bez odgovora	1	1,3

Tabela 2. Godine starosti ispitanika

Godine starosti	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
18	1	5
19	26	34,7
20	42	56,0
21	2	2,7
22	2	2,7
23	1	1,3
25	1	1,3

Tabela 3. Mesto stalnog boravka ispitanika

Mesto stalnog boravka	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
Selo	9	12,0
Grad, Novi Sad	35	46,7
Grad	31	41,3

Tabela 4. Način studiranja ispitanika

Način studiranja	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
Budžet	38	50,7
Samofinansiranje	37	49,3

Tabela 5. Uspeh u srednjoj školi ispitanika

Uspeh u srednjoj školi	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
Dobar	1	1,3
Vrlo dobar	11	14,7
Odličan	47	62,7
Odličan – vukovac	16	21,3

Kao što se iz tabela može zapaziti, većinu ispitanika su činile devojke (78.7%), nešto malo više od polovine su budžetski studenti (50.7%), više od polovine su bili odlični učenici u srednjoj školi (62.7%, a „vukovci“ 21.3%), dok je za većinu stalno mesto boravka Novi Sad (46.7%). Od opštih podataka koji nisu prikazani tabelarno možda je zanimljivo pomenuti da su ispitanici materijalnu situaciju svojih roditelja procenili kao dobru (42%) ili srednju (44%), a da su studije anglistike velikom većinom odabrali zbog interesovanja (čak 85.3%).

Od podataka bitnih za temu ovog rada izdvojiće se nekoliko grupa pitanja i studentskih odgovora. Prva grupa pitanja odnosi se na rad pojedinih fakultetskih službi i na opšte, uglavnom tehničke, uslove studiranja; ocene u tabelama su od 1 (najniža ocena) do 5 (najviša ocena), a broj 9 označava odgovor „nisam upoznat“:

Tabela 6. Studentska služba

Uslovi studiranja – studentska služba	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	2	2,7
2,00	10	13,3
3,00	16	21,3
4,00	20	26,7
5,00	9	12,0
9,00	18	24,0

Tabela 7. Kapacitet učionica

Uslovi studiranja – kapacitet učionica	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	9	12,0
2,00	15	20,0
3,00	27	36,0
4,00	21	28,0
5,00	3	4,0

Tabela 8. Opremljenost učilima

Uslovi studiranja – opremljenost učilima	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	9	12,0
2,00	14	18,7
3,00	26	34,7
4,00	20	26,7
5,00	2	2,7

Tabela 9. Izbor knjiga u biblioteci

Uslovi studiranja – izbor knjiga	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	7	9,3
2,00	6	8,0
3,00	14	18,7
4,00	34	45,3
5,00	14	18,7

Tabela 10. Broj knjiga u biblioteci

Uslovi studiranja – broj knjiga	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	11	14,7
2,00	16	21,3
3,00	20	26,7
4,00	21	28,0
5,00	5	6,7
9,00	2	2,7

Prilikom pregleda podataka iz tabele 6. treba uzeti u obzir da se radi o studentima prve godine, koji još nisu u potpunosti upoznati sa radom fakultetskih službi. Zato možda ne treba da iznenadi da je rad studentske službe najčešće ocenjen višim i srednjim ocenama – ocenom 4 (26.7%) ili 3 (21.3%), a čak 24% ispitanika upisalo je „ne znam“. Slične su ocene i za kapacitet učionica i opremljenost učilima: kapacitet je najčešće ocenjen ocenom 3 (36%) ili 4 (28%), a opremljenost učilima takođe ocenom 3 (34.7%) ili 4 (26.7%). Konačno, dosta dobro je ocenjen i izbor knjiga u čitaonici (ocena 4 – 45.3%, ocena 3 – 18.7%), a nešto slabije broj knjiga u čitaonici (ocena 4 – 28%, ocena 3 – 26.7%).

Naredna grupa pitanja odnosi se na informisanost studenata:

Tabela 11. Studentska prava

Studenti poznaju svoja prava	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	13	17,3
2,00	21	28,0
3,00	17	22,7
4,00	22	29,3
5,00	2	2,7

Tabela 12. Studentske obaveze

Studenti poznaju svoje obaveze	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	3	4,0
2,00	5	6,7
3,00	15	20,0
4,00	37	49,3
5,00	15	20,0

Tabela 13. Obaveštavanje studenata na Odseku

Odsek obaveštava studente o svim dešavanjima značajnim za njih	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	7	9,3
2,00	14	18,7
3,00	10	13,3
4,00	17	22,7
5,00	27	36,0

Tabela 14. Obaveštavanje studenata od strane nastavnika

Nastavnici obaveštavaju studente o dešavanjima od značaja za predmet koji predaju	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	4	5,3
2,00	6	8,0
3,00	6	8,0
4,00	15	20,0
5,00	44	58,7

Kao što podaci iz ovih tabela pokazuju, studenti prve godine Odseka za anglistiku ne smatraju da dovoljno poznaju svoja prava (ocena 2 – 28%, ocena 3 – 22.7%, ocena 4 – 29.3%), a znatno bolje poznaju svoje obaveze (ocena 3 – 20%, ocena 4 – 49.3%, ocena 5 – 20%); to je i očekivano, jer predispitne i ispitne obaveze čine konačnu ocenu i označavaju uspešnost studenata. Konačno, utisak je da nastavnici dobro obaveštavaju studente o svemu što se odnosi na predmet koji predaju (ocena 4 – 20%, ocena 5 – 58.7%), a isto tako i Odsek (ocena 3 – 13.3%, ocena 4 – 22.7%, ocena 5 – 36%).

Sledeća grupa pitanja posebno je važna za temu ovog rada, jer se odnosi na organizaciju nastave i ispita. Ispitanici su ovako odgovorili na pitanja iz upitnika:

Tabela 15. Ocene na ispitima i pokazano znanje

Ocene na ispitima odgovaraju pokazanom znanju	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	4	5,3
2,00	8	10,7
3,00	20	26,7
4,00	30	40,0
5,00	13	17,3

Tabela 16. Ocena i aktivnost studenata tokom nastave

Na visinu ocene utiče aktivnost studenata tokom nastave	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	5	6,7
2,00	14	18,7
3,00	25	33,3
4,00	22	29,3
5,00	9	12,0

Tabela 17. Kriterijum nastavnika za sve studente

Nastavnici imaju isti kriterijum za sve studente	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
1,00	3	4,0
2,00	10	13,3
3,00	15	20,0
4,00	29	38,7
5,00	18	24,0

U ovom prvom bloku pitanja iz ove grupe, studenti u velikoj meri ili uglavnom smatraju da ocena na ispitu odgovara pokazanom znanju (ocena 4 – 40%, ocena 3 – 26.7%, 5 – 17.3%), a slična je i procena o uticaju predispitnih aktivnosti

na ocenu (ocena 4 – 29.3%, ocena 3 – 33.3%). Međutim, čini se da ova druga procena potvrđuje utisak iz nastavne prakse da studenti nisu potpuno svesni značaja predispitnih obaveza za konačnu ocenu, odnosno za kvalitetnije usvajanje znanja, pa ovde postoji izvestan raskorak između smernica iz reforme i konkretne reakcije studenata. U poslednjoj tabeli se naznačava da se kriterijum nastavnika sagledava kao u velikoj meri ujednačen (ocena 5 – 24%, ocena 4 – 38.7%).

Naredne tabele takođe ukazuju na rezultate istraživanja bitne za temu ovog rada, jer se odnose na predavanja, pripremu i organizaciju časova. Ispitanici su na pitanja odgovarali zaokruživanjem broja na skali od 1 do 5, pri čemu je broj 1 označavao „uopšte se ne slažem“, a broj 5 „potpuno se slažem“. Za ispitanike koji nisu odgovorili na dato pitanje korišćena je oznaka .00.

Tabela 18. Predavanja su zanimljiva i razumljiva

Predavanja su zanimljiva i razumljiva	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	1	1,3
2,00	17	22,7
3,00	15	20,0
4,00	39	52,0
5,00	2	2,7

Tabela 19. Čas je popunjen i dinamičan

Čas je popunjen i dinamičan	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	4	5,3
2,00	20	26,7
3,00	28	37,3
4,00	22	29,3

Tabela 20. Nastavnici pripremaju časove

Nastavnici pripremaju časove	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
2,00	4	5,3
3,00	19	25,3
4,00	40	53,3
5,00	11	14,7

Tabela 21. Nastavni sadržaji su zanimljivi

Nastavni sadržaji su zanimljivi	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	4	5,3
2,00	17	22,7
3,00	16	21,3
4,00	33	44,0
5,00	4	5,3

Tabela 22. Nastavni sadržaji su savremeni

Nastavni sadržaji su savremeni	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	3	4,0
2,00	11	14,7
3,00	24	32,0
4,00	31	41,3
5,00	5	6,7

Tabela 23. Nastavni sadržaji su primenljivi u praksi

Nastavni sadržaji su primenljivi u praksi	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	5	6,7
2,00	13	17,3
3,00	22	29,3
4,00	30	40,0
5,00	4	5,3

Tabela 24. Izborni kursevi pokrivaju interesovanja studenata

Izborni kursevi pokrivaju moja interesovanja	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	2	2,7
1,00	4	5,3
2,00	8	10,7
3,00	19	25,3
4,00	31	41,3
5,00	11	14,7

U ovoj grupi pitanja bitno je da su studenti u velikoj meri procenili da su predavanja zanimljiva i razumljiva (ocena 4 – 52%, ocena 3 – 20%, mada je i ocena 2 dobila priličan broj odgovora – 22,7%). Zatim, studenti su se uglavnom složili da su časovi dinamični i popunjeni (4 – 29,3%, 3 – 37,3%, 2 – 26,7%), što pokazuje da bi nastavnici na tu komponentu trebalo da obrate više pažnje. Nešto su bolje procene kada se radi o zanimljivosti nastavnih sadržaja (4 – 44%, 3 – 21,3%, 2 – 22,7%), njihovoj savremenosti (4 – 41,3%, 3 – 32%) i primenljivosti u praksi (4 – 40%, 3 – 29,3%). Slično je i sa izbornim kursevima (4 – 41,3%, 3 – 25,3%). Dakle, studentska evaluacija je pokazala da su nastavni sadržaji u znatnoj meri odgovarajući, mada postoji i prostor za njihovo poboljšanje, posebno za povezivanje nastave sa praksom.

Sledeća pitanja odnose se na korišćenu i preporučenu stručnu literaturu:

Tabela 25. Literatura je savremena

Literatura je savremena	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	6	8,0
2,00	14	18,7
3,00	25	33,3
4,00	24	32,0
5,00	5	6,7

Tabela 26. Literatura je dostupna

Literatura je dostupna	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	8	10,7
2,00	18	24,0
3,00	15	20,0
4,00	23	30,7
5,00	10	13,3

Kada se radi o literaturi, dobijeni su očekivani rezultati, jer bi literatura koja se preporučuje i postoji u seminarskoj biblioteci zaista mogla biti savremenija i dostupnija. Tako su i anketirani studenti uglavnom bili neodlučni kada se radi o savremenosti bibliotečkog fonda (ocena 3 – 33,3%) ili su se uglavnom slagali sa tom konstatacijom (ocena 4 – 32%), a niko se nije potpuno složio. Nešto su povolj-

niji odgovori kada se radi o dostupnosti literature: kao što je naznačeno u tabeli 26, 30.7% ispitanika se uglavnom složilo sa datom konstatacijom, 20% je neodlučno, a 24% se uglavnom nije složilo.

Sledeće tabele prikazuju podatke o potrebi da se realizuje studentska evaluacija:

Tabela 27. Studenti treba da ocene kvalitet nastavnog programa

Studenti treba da ocene kvalitet svakog nastavnog programa	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	1	1,3
2,00	3	4,0
3,00	8	10,7
4,00	22	29,3
5,00	40	53,3

Tabela 28. Studenti treba da ocene kvalitet rada svakog nastavnika

Studenti treba da ocene kvalitet rada svakog nastavnika	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	3	4,0
2,00	2	2,7
3,00	9	12,0
4,00	25	33,3
5,00	35	46,7

Dve prethodne konstatacije odnose se na mogući uticaj studenata na nastavne programe i na ocenu rada nastavnika. Utisak je da se očekivao veći procenat slaganja studenata sa ovim konstatacijama, ali je procenat onih koji se potpuno slažu ipak malo veći od polovine: 53.3% ispitanika se potpuno slaže sa prvom konstatacijom, a 29.3% se uglavnom slaže. Nešto je manji procenat potpunog slaganja sa drugom konstatacijom (46.7% ispitanika se potpuno slaže), a nešto veći procenat onih koji se uglavnom slažu (33.3%). Čini se da anketirani studenti nisu još u punoj meri spremni da utiču na nastavne programe i da procenjuju rad nastavnika, možda zato što se radi o studentima prve godine. Bilo bi dobro proveriti – možda kvalitativnim istraživanjem putem intervjua – zašto su studenti izneli takav stav.

Podaci iz sledećih tabela odnose se na raspored časova i obaveze studenata, a namera je bila da se proveriti da li su se najnovijom reformom obrazovanja previše povećale obaveze studenata i vreme koje oni provode na nastavi:

Tabela 29. Broj časova u toku dana je optimalan

Broj časova u toku dana je optimalan	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	14	18,7
2,00	14	18,7
3,00	10	13,3
4,00	30	40,0
5,00	6	8,0

Tabela 30. Broj testova/kolokvijuma u semestru je optimalan

Broj testova/kolokvijuma u semestru je optimalan	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	15	20,0
2,00	15	20,0
3,00	16	21,3
4,00	19	25,3
5,00	9	12,0

Tabela 31. Pauze između predavanja su suviše velike

Pauze između predavanja su suviše velike	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	14	18,7
2,00	9	12,0
3,00	7	9,3
4,00	13	17,3
5,00	31	41,3

Tabele 32. Studenti imaju dovoljno vremena za rad u biblioteci

Studenti imaju dovoljno vremena za rad u biblioteci	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	20	26,7
2,00	23	30,7
3,00	10	13,3
4,00	18	24,0
5,00	3	4,0

Tabela 33. Studenti imaju dovoljno vremena za rad kod kuće

Studenti imaju dovoljno vremena za rad kod kuće	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	21	28,0
2,00	25	33,3
3,00	4	5,3
4,00	18	24,0
5,00	6	8,0

Odgovori ispitanika na navedene konstatacije u znatnoj meri potvrđuju za-
pažanja nastavnika i saradnika da su studenti previše opterećeni. Mada se 40%
ispitanika uglavnom slaže da je broj časova tokom nedelje optimalan, znatan
broj njih smatra da je broj testova i kolokvijuma tokom semestra prevelik (1: 20%,
2: 20%, 3: 21.5%). Pauze između časova su predugačke (sa tim se potpuno slaže
41.3% ispitanika), studenti nemaju dovoljno vremena za rad u biblioteci (tako mi-
sli 26.7%, odnosno 30.7% ispitanika), niti imaju dovoljno vremena za rad kod kuće
– samo 8% ispitanika ima suprotan stav. Čini se da ove podatke treba ozbiljno
uzeti u obzir i razmotriti šta bi se moglo učiniti da se situacija popravi.

Sledeće tabele takođe se odnose na pojedine vidove nastave:

Tabela 34. Nastavnici su pripremljeni za reformu visokog obrazovanja

Nastavnici su pripremljeni za reformu visokog obrazovanja	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	5	6,7
2,00	9	12,0
3,00	24	32,0
4,00	22	29,3
5,00	14	18,7

Tabela 35. Gradivo tokom jednog semestra je preobimno

Gradivo tokom jednog semestra je preobimno	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	14	18,7
2,00	16	21,3
3,00	23	30,7
4,00	9	12,0
5,00	12	16,0

Tabela 36. Kontinuirano ocenjivanje opterećuje studente

Kontinuirano ocenjivanje tokom semestra suviše me opterećuje	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	10	13,3
2,00	9	12,0
3,00	22	29,3
4,00	21	28,0
5,00	12	16,0

Tabela 37. Broj kurseva tokom semestra je prevelik

Smatram da je broj kurseva tokom semestra prevelik	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	17	22,7
2,00	21	28,0
3,00	14	18,7
4,00	12	16,0
5,00	10	13,3

Tabela 38. Broj zadataka koje treba uraditi van nastave je prevelik

Broj zadataka koje moram uraditi van nastave je prevelik	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	7	9,3
2,00	7	9,3
3,00	16	21,3
4,00	18	24,0
5,00	26	34,7

Tabela 39. Kolokvijumi/testovi vikendom

Organizacija kolokvijuma i testova vikendom mi odgovara	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	15	20,0
2,00	12	16,0
3,00	7	9,3
4,00	7	9,3
5,00	33	44,0

Tabela 40. Vreme za učenje i raspored časova

Raspored časova predavanja i vežbi je takav da mi tokom dana ostaje dovoljno vremena	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	6	8,0
2,00	7	9,3
3,00	11	14,7
4,00	11	14,7
5,00	39	52,0

Tabela 41. Organizacija rasporeda časova

Raspored predavanja i vežbi tokom dana je dobro organizovan	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
.00	1	1,3
1,00	1	1,3
2,00	5	6,7
3,00	14	18,7
4,00	23	30,7
5,00	31	41,3

Navedeni statistički podaci iz ove veće grupe tabela takođe ukazuju na pojedine bitne procene ispitanika, a prokomentarišaćemo samo neke od njih. Ispitanici uglavnom nisu bili voljni da procene da li su nastavnici spremni za reformu obrazovanja (neodlučno je 32%), što je možda i očekivano za studente prve godine. Ispitanici su takođe uglavnom bili neodlučni prilikom procene obimnosti gradiva (30.7%). Zanimljivo je kako su ispitanici odgovorili na konstataciju o kontinuiranom ocenjivanju: 16% smatra da ono previše opterećuje studente, 28% se sa tim uglavnom slaže, a 29.3% je neodlučno; ako saberemo prva dva procenta, gotovo polovina ispitanika (44%) smatra da ih kontinuirano ocenjivanje opterećuje. Takođe bi se moglo konstatovati da znatan broj ispitanika smatra da je broj kurseva tokom semestra prevelik (ocena 4: 16%, ocena 5: 13.3%). Većina ispitanika smatra i da je broj zadataka koje treba uraditi van nastave prevelik (ocena 5: 34.7%, ocena 4: 24%), a prema očekivanju ne odgovara im održavanje testova i ispita vikendom (ocena 5: 44%); vrlo jasno je izraženo i mišljenje da ispitanici nemaju dovoljno vremena za učenje (ocena 5: 52%), za šta većinom krive raspored časova (ocena 5: 41.3%).

Sledeće tri tabele odnose se na uvođenje usmerenja i mentora:

Tabela 42. Uvođenje usmerenja

Uvođenje usmerenja tokom studija je dobro/loše	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	51	68,9
2,00	7	9,5
3,00	11	14,9
4,00	1	1,4
5,00	4	5,4

Tabela 43. Uvođenje usmerenja i uska specijalizacija

Uvođenje usmerenja tokom studija predstavlja isuviše usku specijalizaciju koja može otežati zapošljavanje u struci	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	6	8,1
2,00	7	9,5
3,00	25	33,8
4,00	15	20,3
5,00	21	28,4

Tabela 44. Uvođenje mentora

Uvođenje mentora koji bi pomagao studentima u svim bitnim pitanjima vezanim za studente je potrebno/nepotrebno	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	51	68,9
2,00	15	20,3
3,00	2	2,7
4,00	2	2,7
5,00	4	5,4

Za ove tri konstatacije ispitanici su zaokruživali brojeve na skali od 1 (pozitivno) do 5 (negativno). Vrlo je zanimljivo da su velikom većinom pozdravili uvođenje usmerenja (68.9%), uz izvesnu bojazan da usmerenja predstavljaju previše usku specijalizaciju; isti procenat (68.9%) ima pozitivan stav prema uvođenju mentora.

Naredni podaci neposredno se odnose na reformu obrazovanja:

Tabela 45. Mišljenje o reformi visokog obrazovanja

Moje mišljenje o reformi visokog obrazovanja je pozitivno/negativno	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	39	52,7
2,00	13	17,6
3,00	14	18,9
4,00	5	6,8
5,00	3	4,1

Tabela 46. Upoznatost sa principima Bolonjske deklaracije

U kom stepenu ste upoznati sa principima Bolonjske deklaracije?	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	4	5,4
2,00	14	18,9
3,00	26	35,1
4,00	26	35,1
5,00	4	5,4

Tabela 47. Da li Filozofski fakultet može ispuniti standarde Bolonjske deklaracije

Da li mislite da Filozofski fakultet može ispuniti standarde Bolonjske deklaracije?	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
Da	44	59,5
Ne	5	6,8
Ne znam	25	33,8

Tabela 48. Reforma i zanimljivost studija

Smatram da će reformom studije postati zanimljivije	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	25	33,8
2,00	24	32,4
3,00	15	20,3
4,00	6	8,1
5,00	4	5,4

Tabela 49. Reforma i rad studenata i profesora

Reforma će doprineti da studenti rade više, a profesori manje	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	7	9,5
2,00	13	17,6
3,00	25	33,8
4,00	14	18,9
5,00	15	20,3

Tabela 50. Efikasnost studiranja

Sadašnje studije omogućavaju efikasno studiranje	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	17	23,0
2,00	23	31,1
3,00	18	24,3
4,00	9	12,2
5,00	7	9,5

Čini se da je važno to što ispitanici većinom (52.7%) imaju pozitivno mišljenje o reformi obrazovanja, mada je relativno mali broj njih dobro upoznat sa *Bolonjskom deklaracijom* (potpuno samo 5.4%, uglavnom je poznato 18.9%). Takođe je važno što većina (59.5%) smatra da Filozofski fakultet u Novom Sadu može da ispuni standarde te Deklaracije i da će reforma studije učiniti zanimljivijim (potpuno veruje 33.8%, uglavnom veruje 32.4%). Na donekle provokativno pitanje da li će zbog reforme studenti raditi više, a profesori manje, ispitanici nisu odgovorili sa velikim stepenom slaganja (potpuno se slaže samo 9.5%, a uglavnom 17.6%). Konačno, dobro je i što ispitanici većinom veruju da će reforma dovesti do efikasnijeg studiranja (potpuno veruje 23%, uglavnom veruje 31.1%).

Poslednja grupa tabela sadrži podatke o još nekim bitnim pitanjima i konstatacijama iz upitnika:

Tabela 51. Uloga studenata u nastavi

Uloga studenata u nastavi je aktivna/pasivna	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	17	23,0
2,00	16	21,6
3,00	23	31,1
4,00	12	16,2
5,00	6	8,1

Tabela 52. Kreativnost studenata

Sadašnji studijski program omogućava kreativnost studenata	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	6	8,1
2,00	20	27,0
3,00	20	27,0
4,00	21	28,4
5,00	7	9,5

Tabela 53. Osposobljavanje za praksu

U kom stepenu vas sadašnji program osposobljava za praksu?	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
1,00	2	2,7
2,00	15	20,3
3,00	16	21,6
4,00	32	43,2
5,00	9	12,2

Tabela 54. Često menjanje uslova studiranja

Da li smatrate da se uslovi studiranja previše često menjaju tokom studija?	Ukupno	Procenat
Ukupno	73	100,0
Da	53	72,6
Ne	20	27,4

Tabela 55. Očekivanja od studija

Vaša očekivanja od studija su	Ukupno	Procenat
Ukupno	74	100,0
U potpunosti ispunjena	5	6,8
Znatno ispunjena	30	40,5
Donekle ispunjena	31	41,9
Nisu nimalo ispunjena	3	4,1
Nisam imao očekivanja	5	6,8

Tabela 56. Kvalitet studija

Kvalitet studija je	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
Ispod onoga što su porodica i društvo uložili	19	25,3
Kvalitet odgovara ulaganjima	54	72,0
Kvalitet prevazilazi uloženo	2	2,7

Tabela 57. Da li treba nastaviti reformu

Da li prema vašem mišljenju treba nastaviti reformu nastavnog plana i programa grupe za anglistiku?	Ukupno	Procenat
Ukupno	75	100,0
Da	68	90,7
Ne	7	9,3

Statistički podaci iz ove grupe takođe ukazuju na neke važne komponente reforme obrazovanja. Tako bi studenti trebalo da budu aktivniji u nastavi (23% u to potpuno veruje), mada im sistem studija ne omogućuje uvek kreativnost (tako uglavnom

misli 28.4% ispitanika, a 27% je neodlučno). Posebno bi trebalo naglasiti da znatan broj ispitanika ne smatra da ih studije osposobljavaju za praksu (tako misli 12.2%, dok samo 2.7% misli da ih studije osposobljavaju za praksu). Odgovor na pitanje o menjanju uslova studiranja je očekivan: 72.6% smatra da se ti uslovi previše često menjaju. Ispitanici su u znatnoj meri ostvarili svoja očekivanja od studija (40.5%), a samo 4.1% nije. Konačno, ispitanici velikom većinom smatraju da kvalitet studija odgovara ulaganjima (72%) i, što je vrlo značajno, da reformu treba nastaviti (čak 90.7%).

Zaključak

U ovom radu prvo se ukazuje na neke od osnovnih postavki najnovije reforme obrazovanja, a zatim se te postavke upoređuju sa stavovima o reformi obrazovanja koje su studenti izneli kada su, u okviru naučnog projekta *Uloga studenata u reformi visokog obrazovanja*, odgovarali na pitanja iz pripremljenog upitnika. Cilj takvog upoređivanja bio je da se uoče eventualne razlike između teorijskih postavki o reformi obrazovanja i načina kako studenti te postavke sagledavaju u praksi. Treba naglasiti da su ovom prilikom prikazani stavovi studenata prve godine anglistike Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, što može da utiče na dobijene rezultate. U daljoj obradi podataka iz pomenutog naučnog projekta upoređiće se rezultati koji su dobijeni od iste grupe studenata nakon druge, treće i četvrte godine studija, čime će se steći uvid u eventualne promene u njihovim stavovima.

Upoređenja koja su obavljena ovom prilikom ukazala su na komponente reforme obrazovanja koje treba dodatno razvijati i produbiti, ali i na činjenicu da ispitanici u velikom procentu podržavaju reformu obrazovanja i njen nastavak. Kada se radi o komponentama reforme na koje bi trebalo obratiti dodatnu pažnju, može se pomenuti kontinuirano ocenjivanje, jer je utisak da studenti nisu u dovoljnoj meri shvatili značaj predispitnih obaveza za kreativno sticanje znanja, kao i potreba da studenti zaista uzmu aktivnije učešće u oblikovanju nastave i nastavnih sadržaja. Sprovedena anketa je takođe pokazala da studentima treba ostaviti više slobodnog vremena za učenje i čitanje stručne literature, a da nastavne sadržaje treba osavremeniti i više ih povezati sa praksom.

Literatura

Štampane monografske publikacije

Vuksanović, G., P. Novakov i S. Stojšin. 2008. *Studenti i reforma visokog obrazovanja*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Članak iz zbornika

Novakov, P. 2006. Teorijska gramatika u nastavi stranih jezika. U J. Vučo i B. Milatović (ur.) *Nastava*

jezika u reformi obrazovanja. Nikšić: Filozofski fakultet, 130–137.

Novakov, P. 2008. Evaluacija bolonjskih reformi na Odseku za anglistiku u Novom Sadu. U J. Vučo i B.

Milatović (ur.) *Evaluacija u nastavi jezika i književnosti*. Nikšić: Filozofski fakultet, 193–202.

Predrag Novakov

ENGLISH STUDIES IN THE REFORMED UNIVERSITY TEACHING

Summary: Teaching of foreign languages and literatures at the university level implies not only the acquisition of specific language skills, but also acquisition of theoretical knowledge in the field of linguistics and literature theory in general. The proportion between these two kinds of courses is one of the significant factors for the organization of foreign language teaching, as well as for achieving proper results - qualified graduated students. The latest reform of university teaching (according to *The Bologna Declaration*) again placed in focus the topic of the organization and structuring of lecturing at the philology groups, including the groups for English studies, too. Therefore, this paper will first discuss specific components significant for the organization of theoretical linguistic courses in the English studies (for example, pedagogical grammar and the selection of linguistic model, specialized courses, continuous assessment), and then also certain results of the empirical research from the project *The Role of Students in the Higher Education Reform* conducted at The Faculty of Philosophy in Novi Sad from 2006 to 2010.